

Европейски съд по правата на човека

Кийгън срещу Ирландия
(Keegan v. Ireland)

Жалба № 16969/90

Решение от 26 май 1994 г.

(резюме)*

Чл. 8: право на зачитане на семейния живот; **чл. 6, т. 1:** достъп до съд за произнасяне по спор относно граждански права и задължения; **чл. 26:** изчерпване на вътрешноправните средства за защита¹.

Понятието “семейство” по смисъла на чл. 8 не се ограничава само до отношенията, основаващи се на брак, и може да обхваща други фактически “семейни” връзки, при които страните живеят заедно, без брак. Дете, родено от такава връзка, е *ipso jure* част от тази “семейна” единица, от момента на раждането си и по силата на самия му факт. Между него и неговите родители съществува връзка, съставляваща семеен живот, дори и ако по време на раждането му родителите вече не са живеели заедно или връзката им е приключила.

Границата между позитивните и негативните задължения на държавата по чл. 8 не се поддава на точно дефиниране. Приложимите принципи са сходни. И в двата случая трябва да се държи сметка за справедливия баланс, който следва да се поддържа между конкуриращите интереси на индивида и на обществото като цяло. И в двата случая държавата има свобода на преценка в определени граници.

Законовата възможност едно извънбрачно дете да бъде дадено за осиновяване без знанието и съгласието на бащата създава вероятност с времето то да установи с бъдещите осиновители връзки, които не би било в негов интерес да се разстроят или прекъснат чрез отмяната на предходно решение относно упражняването на грижите за него. Това излага на опасност нормалното развитие на връзките между бащата и детето, задейства процес, който може да се окаже необратим, и поставя бащата в неизгодно положение в спора му с евентуалните осиновители за упражняването на грижите по отношение на детето.

Фактите по делото

Жалбоподателят живял заедно с приятелката си, г-ца В., от февруари 1987 г. до февруари 1988 г. През декември 1987 г. те решили да имат дете и да се оженят. На 22.02.1988 г. било потвърдено, че В. е бременна. Малко след това

---

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

¹ След влизането в сила на Протокол 11 условията за допустимост са уредени в [чл. 35](#) от Конвенцията.

годениците се разделили. На 29.09.1988 г. В. родила дъщеря С. Жалбоподателят посетил майката и детето още на първия ден след раждането. Две седмици по-късно, когато се опитал да ги посети в дома на родителите на В., не му било позволено да ги види. По време на бременността си В. направила постъпки за даване на детето за осиновяване и на 17.11.1988 г., чрез регистрирана агенция за осиновяване, то било дадено на бъдещите осиновители. Г-ца В. информирала жалбоподателя за това седмица по-късно.

Г-н Кийган поискал от съда да го назначи за настойник, което би му позволило да се противопостави на осиновяването, както и детето да му бъде дадено за отглеждане. Съгласно Закона за осиновяването от 1952 г. осиновяването не можело да се извърши без съгласието на майката и на настойника на детето. Докато жененият мъж бил по право настойник на своето дете, нежененият не бил такъв, освен ако не бъде назначен от съда. Върховният съд имал случай да се произнесе, че нормите на Закона за осиновяването, които позволяват осиновяване на извънбрачно дете, без да се иска съгласието на бащата и без да му се дава право да бъде изслушан преди издаването на заповедта за осиновяване, не представляват дискриминация по отношение на бащата по смисъла на Конституцията и не нарушават неговите конституционни права. Той се бил произнесъл също, че защитата, гарантирана на “семейството” от Конституцията, се отнася само до семейство, основаващо се на брака.

Първоначално съдът назначил жалбоподателя за настойник и постановил той да поеме отглеждането на детето, но след обжалване на решението от майката и от кандидатите за осиновяване, в крайна сметка С. била оставена под опеката на бъдещите осиновители с мотивите, че това се налага в името на благополучието на детето, което ще придобие чувство за несигурност, ако бъде отделено от тях. По силата на Закона за настойничеството над малолетни от 1964 г. всички въпроси, свързани с настойничеството, грижите, отглеждането или имуществото на малолетни, следва да се решават от съда единствено с оглед на тяхното благополучие, като терминът благополучие “обхваща религиозното и нравствено, интелектуалното, физическото и социалното благосъстояние на детето”.

Заповедта за осиновяване, издавана от държавен орган, наречен Съвет по осиновяванията, била съставена скоро след това последно решение.

Резюме на решението на Европейския съд

Жалбоподателят се оплаква от нарушение на правото му на зачитане на семейния живот, изразяващо се в това, че детето му е дадено за осиновяване без негово знание и съгласие, както и в това, че вътрешното право не му осигурява дори и подлежащо на отнемане право да бъде назначен за настойник. Той твърди, че е нарушено и правото му на достъп до съд, гарантирано от чл. 6, т. 1, тъй като не може да участва в никакво качество в процедурите по осиновяването. Наред с това той поддържа, че е жертва на дискриминация при упражнението на горните права, поради различното му третиране в сравнение с женен баща.

Правителството прави предварително възражение за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита. Според него, жалбоподателят е могъл да се оплаче пред ирландските съдилища, че законът не му дава право да участва в процедурите по осиновяването и да бъде изслушан. Можел и да оспори конституционността на разпоредбите, като твърди, че държавата не му осигурява равно третиране с женените бащи и не охранява личните му права.

“(...) Съдът припомня, че единствените средства за защита, които трябва да бъдат изчерпани, са онези, които са ефективни и могат да поправят твърдяното нарушение. Той счита, че ако беше направил тези искания пред съдилищата, жалбоподателят не би имал никакви изгледи за успех, като се вземе предвид практиката на Върховния съд, който отрича на биологичния баща каквото и да е конституционно право на участие в процеса на осиновяването.” Поради това Съдът отхвърля възражението.

I. Относно твърдяното нарушение на чл. 8

A. Приложимост на чл. 8

Правителството отбелязва, че нетрайната връзка между жалбоподателя и майката е приключила преди раждането на детето и не се е отличавала с минималното ниво на сериозност, задълбоченост и ангажираност, необходимо, за да се приеме, че е налице семеен живот по смисъла на чл. 8. Нямало период от живота на детето, през който да е съществувал признат семеен живот, който да включва и него. По мнение на правителството, нито кръвната връзка, нито искреното желание за семеен живот са достатъчни, за да създадат такъв.

Според жалбоподателя и Комисията, връзката му с детето е достатъчна, за да е налице семеен живот. Те подчертават, че дъщеря му е родена в резултат на планирано решение, взето при отношения, основаващи се на любов.

“Съдът напомня, че понятието “семеен живот” по смисъла на чл. 8 не се ограничава само до отношенията, основаващи се на брак, и може да обхваща други фактически “семеен” връзки, при които страните живеят заедно, без брак (вж. решението от 18.12.1986 г. по делото [Джонстън и други срещу Ирландия](#)², А.112, стр. 25, §55). Дете, родено от такава връзка, е *ipso jure* част от тази “семеен” единица, от момента на раждането си и по силата на самия му факт. Така между детето и неговите родители съществува връзка, съставляваща семеен живот, дори и ако по време на раждането му родителите вече не са живеели заедно или връзката им е приключила (вж. решението от 21.06.1988 г. по делото [Берехаб срещу Холандия](#)³, А.138, стр. 14, § 21). В настоящия случай връзката между жалбоподателя и майката на детето е продължила две години, през една от които те са живели заедно. Нещо повече, зачеването на детето им е било резултат на обмислено решение и те са възнамерявали да сключат брак. Техните отношения по това време са имали, следователно, белезите на семеен живот по смисъла на чл. 8. Фактът, че впоследствие са се разделили, не променя този извод, също както ако ставаше въпрос за брачна двойка в подобна ситуация. От това следва, че от момента на раждането на детето между него и жалбоподателя е съществувала връзка, съставляваща семеен живот.”

B. Съответствие с чл. 8

1. Точка 1 на член 8

---

² Johnston and Others v. Ireland

³ Berrehab v. the Netherlands

Жалбоподателят твърди, че държавата е нарушила задължението си за зачитане на семейния му живот, като е съдействала за даването на дъщеря му за осиновяване, без неговото знание и съгласие, както и с това, че не е създала правна връзка между него и дъщеря му, от момента на раждането ѝ. Нещо повече, при решаването на въпросите относно родителските права, той бил поставен в непривилегировано положение в сравнение с осиновителите, тъй като той следвало да докаже, че всяко преимущество, което те биха могли да предложат на дъщеря му, е без значение за благополучието ѝ. По негово мнение, за да бъде един закон съобразен с чл. 8, следвало да му гарантира право на настояничество, подлежащо на отнемане, и при всеки спор с трети лица относно упражняването на грижите би следвало да се прилага оборима презумпция, че благополучието на детето ще бъде най-добре гарантирано, ако то се намира под грижите и опеката на баща си. Жалбоподателят подчертава все пак, че не цели отмяната на заповедта за осиновяване, издадена по отношение на детето му.

Според правителството, в областта на осиновяването договарящите държави имат широка свобода на преценка. Правото на зачитане на семейния живот не можело да се тълкува като обхващащо право на поставяне желанията на биологическия баща над интересите на детето, без да се държи сметка за фактическите изводи на съдилищата. Жалбоподателят упражнил правото си да поиска да бъде назначен за настойник. Съдът преценил всички обстоятелства, включително кръвната връзка, в светлината на благополучието на детето и взел решение. Правителството подчертава, че ако на биологическия баща се даде подлежащо на отнемане право на настояничество, това може да доведе до различни усложнения и да причини страдания, както и че става въпрос за социална политика, в която Европейският съд би следвало да не е склонен да се намесва.

Съдът припомня, че чл. 8 може да включва и позитивни задължения. “Все пак, границата между позитивните и негативните задължения на държавата по тази разпоредба не се поддава на точно дефиниране. Приложимите принципи, въпреки това, са сходни. И в двата случая трябва да се държи сметка за справедливия баланс, който следва да се поддържа между конкуриращите интереси на индивида и на обществото като цяло. И в двата случая държавата има свобода на преценка в определени граници (вж. решенията по делата [Пауъл и Райнър срещу Обединеното кралство](#)⁴, 21.02.1990 г., А.172, стр. 18, § 41 и споменатото по-горе [Джонстън и други срещу Ирландия](#), стр. 25, § 55). Съгласно принципите, възприети от Съда в практиката му, когато се установи съществуването на семейна връзка с едно дете, държавата трябва да действа по такъв начин, че да позволи на тази връзка да се развива, както и трябва да се създадат юридически гаранции, които да направят възможно интегрирането на детето в семейството му още от момента на неговото раждане (вж. решенията по делата [Маркс с/у Белгия](#)⁵, 13.07.1979 г., А.31, стр. 15, § 31 и [Джонстън и други срещу Ирландия](#), стр. 29, § 72). В този контекст трябва да се има предвид и принципът, залегнал в [чл. 7 от Конвенцията за правата на детето на ООН](#), че детето има, доколкото е възможно, правото за него да се грижат родителите му.” Съдът припомня също, че контактът между родителя и детето е основен елемент на семейния живот, дори и когато връзката между родителите е прекъсната.

---

⁴ Powell and Rayner v. the United Kingdom

⁵ Marckx v. Belgium

“В настоящия случай задълженията, произтичащи от чл. 8, са тясно преплетени, като се има предвид участието на държавата в процеса по осиновяването. Фактът, че ирландският закон позволява тайното даване на детето за осиновяване, без знанието и съгласието на жалбоподателя, което довежда до обвързване на детето с бъдещите осиновители и впоследствие до издаването на заповед за осиновяване, представлява намеса в правото на жалбоподателя на зачитане на семейния му живот. Такава намеса е допустима, само ако са осъществени условията на т. 2 на чл. 8. Предвид това заключение, не е необходимо да се обсъжда дали чл. 8 налага на Ирландия позитивно задължение да дава на биологичните бащи, какъвто е жалбоподателят, автоматично, но подлежащо на отнемане право на настойничество.”

2. Точка 2 на член 8

(а) “Предвидени в закона” и законна цел

Без съмнение, предоставянето на детето за осиновяване без знанието и съгласието на бащата и съдебните решения относно благополучието на детето съответстват на ирландския закон. От самите решения се вижда, че те преследват законна цел – защитата на правата и свободите на детето.

(б) Необходимост в едно демократично общество

Според правителството, намесата е била пропорционална на необходимостта от защита на здравето на детето, както и на неговите права и свободи. За бащата била оставена възможността да иска от съдилищата да бъде назначен, когато това е подходящо, за настойник и/или детето да му бъде дадено за отглеждане. Правителството твърди, че съществуването на норми, защитаващи интересите на извънбрачните деца, е напълно справедливо и в съзвучие с Конвенцията. Било непрактично и потенциално опасно за интересите на такива деца на бащата да се предоставят права, по-широки от правото да иска да бъде назначен за настойник. Във всеки случай, Съветът по осиновяванията можел да вземе решение да изслуша бащата.

“Съдът отбелязва, че по ирландския закон на жалбоподателя е била дадена възможност да поиска от съда да бъде назначен за настойник на дъщеря си и да му бъдат предоставени родителските права, както и че неговите интереси са били справедливо взети под внимание от съда при преценката за нейното благополучие. Основният проблем в този случай обаче е не във връзка с тази преценка, а по-скоро с факта, че ирландското право позволява детето на жалбоподателя да бъде дадено за осиновяване скоро след раждането си, без неговото знание и съгласие. Както вече е отбелязвано в подобни случаи, когато детето е оставено на грижите на други лица, вероятно е с времето то да установи с тях връзки, които не би било в негов интерес да се разстроят или прекъснат чрез отмяната на предходно решение за предоставяне на грижите (вж. решението от 8.07.1987 г. по делото [W с/у Обединеното кралство](#)⁶, А. 121, стр. 28, § 62). Такова състояние на нещата не само е изложило на опасност нормалното развитие на връзките на жалбоподателя с детето, но и е задействало процес, който е било

---

⁶ W v. the United Kingdom

вероятно да се окаже необратим и по този начин е поставило жалбоподателя в чувствително неизгодно положение в спора му с евентуалните осиновители за упражняването на грижите по отношение на детето. Правителството не изтъква съображения, свързани с благополучието на дъщерята на жалбоподателя, за да оправдае такова отстъпление от принципите, регулиращи зачитането на семейните връзки. При това положение, Съдът не може да приеме, че установената от него намеса в упражнението на правото на жалбоподателя на зачитане на семейния живот, като се вземат предвид всички задължения на държавата, е била необходима в едно демократично общество. Следователно, налице е нарушение на чл. 8.”

II. По твърдението за нарушение на чл. 6, т. 1

Съдът счита, че чл. 6, т. 1 е приложим към спора (вж., *inter alia*, споменатото решение по делото [W с/у Обединеното кралство](#), стр. 32-35, §§ 72-79).

Правителството поддържа първо, че Съветът по осиновяванията не е съд и, следователно, фактът, че жалбоподателят не е имал право да бъде изслушан, не може да нарушава тази разпоредба. На второ място, той можел да поиска от съда да бъде назначен за настойник и да му бъде предоставено упражнението на грижите по отношение на дъщеря му. Тъй като Съветът по осиновяванията не можел да издаде заповед, ако е уведомен, че са висящи такива производства, то чл. 6, т. 1 бил спасен.

“По мнение на Съда, процедурата по осиновяването трябва да се отличава от производството по настойничеството и упражнението на грижите. Както беше отбелязано, основният проблем в настоящия случай е свързан с даването на детето за осиновяване, без предварителното знание и съгласие на жалбоподателя. Той не е имал права по ирландското законодателство да атакува това решение пред Съвета по осиновяванията или пред съда, нито, дори, каквато и да е легитимация в процедурата по осиновяването по принцип. Единственото средство, с което е разполагал, за да предотврати осиновяването на дъщеря си, е било да започне процедури по предоставяне на настойничеството и грижите. По времето на приключване на тези процедури, при преценката за благополучието на детето взните са се накланяли неизбежно в полза на бъдещите осиновители. При това положение, не се налага да се преценява дали Съветът по осиновяванията, който упражнява някои квази-съдебни функции, представлява съд по смисъла на чл. 6, т. 1. Налице е нарушение на тази разпоредба”

Предвид изводите си за нарушения на чл. 8 и чл. 6, т. 1, Съдът не намира за нужно да се произнася по оплакването за нарушение на [чл. 14](#), във връзка със същите тези разпоредби.⁷

Съдът присъжда обезщетение за имуществени вреди в размер на сумата, която жалбоподателят е трябвало да заплати, преди да му бъде отпусната безплатна правна помощ за процедурите по настойничеството и упражнението на грижите, както и обезщетение за претърпените неимуществени вреди и разноски.

---

⁷ Решението е единодушно по всички въпроси.